

Cauzele și manifestări crizei economice actuale în România. Perioada de analiză 2008-2010

Criza economică a rivalizat la începutul secolului XXI cu evenimente deosebit de mediatizate, precum creșterea economică a Chinei, atacurile teroriste de la 11 septembrie, războaiele din Orientul Mijlociu sau chiar alegerea lui Barack Obama ori moartea lui Michael Jackson. Cu privire la cauzele crizei din România sunt unele mondiale și altele locale. Eseul își propune analiza câtorva.

Globalizarea. Conectarea României la piața globală, care s-a dovedit în ultimii ani tot mai inter-dependentă a făcut ca recesiunea din țări precum SUA, UK sau Germania să afecteze și economia autohtonă. În plus, s-a dovedit lipsa de experiență a României în piața liberă prin modul cum a răspuns la crizele ciclice ale capitalismului. În timp ce multe țări vestice ieșeau din criză, România încă mai căuta soluții. Globalizarea a facilitat brain-drainul, iar oameni care ar fi putut găsi soluții pentru depășirea crizei au plecat în alte țări, unde au avut contribuții pozitive.

Lăcomia bancherilor. Banii sunt o ispită, inclusiv pentru bancheri. Generația actuală de bancheri a căzut în capcana lăcomiei și a acordat prea ușor credite către persoane care fie și-au diminuat veniturile în perioada 2008-2010, fie rata lor de îndatorare era peste puterea reală de plată, astfel că s-au confruntat blestemul creditelor neperformante.

Statul ca angajator. Un stat care se vrea capitalist nu are cei mai mulți angajați în aparatul de stat, ci în sectorul IMM-urilor sau corporațiilor. Conform datelor furnizate de INS, unul din trei salariați era angajat la stat în 2010. Deși, nu a fost un factor declanșator al crizei, a facilitat criza bugetară, mai ales că numărul persoanelor active era în jurul a doar 4 milioane din totalul de 21 de milioane.

Campania „credit doar cu buletinul”. S-au acordat împrumuturi „nebankabile”, fără analiză de risc din cauza concurenței foarte aprige și a țintelor foarte ridicate în vânzări, în mod special la produse electronice și electro-casnice.

Iluzia sectorului imobiliar. Odată cu aderarea la UE, forța de muncă din România a migrat către slujbe din vest. În cei trei ani sumele trimise în țară au scăzut treptat și considerabil: \$9,4 mld în 2008, \$4,9 mld în 2009 și 4,0 mld în 2010, conform unui studiu al Băncii Mondiale. Apoi, au fost investite în achiziție de terenuri și construcții. Foarte puțini bani au mers în investiții productive, afaceri, fonduri etc. Crescând cererea, au explodat prețurile, iar oamenii aveau impresia că au active pe care le pot lichida oricând. Odată cu declanșarea crizei și stoparea creditelor, nu mai existau cumpărători, așa că a devenit imposibil de transformat în lichidități. Deasemenea, au fost afectați și dezvoltatorii imobiliari, care, luați de val au construit, deși nu exista o cerere reală.

Privatizarea ineficientă. O cauză mai veche și mai profundă, ar putea fi felul în care s-au privatizat o serie de companii în trecut, iar acum s-a resimțit efectul. În loc să fie restructurate și re tehnologizate pentru a deveni competitive pe piața globală, multe firme au fost cumpărate la prețuri mai mici decât valoarea activelor pentru a fi falimentate.

În ce privește manifestările crizei, în primul rând, a existat o scădere a numărului de clienți și micșorarea valorii pe tranzacție pentru comercianți. O dată cu scăderea venitului, fie din cauza tăierii salariilor, beneficiilor sau pierderea locului de muncă, era cât se poate de normal să scadă consumul. Majoritatea business-urilor s-au confruntat cu o scădere a vânzărilor, în

plus s-a creat o adevărată criză psihologică, dominată de incertitudine.

Măsuri ale autorităților. La 25 martie 2009, Dominique Strauss-Kahn a anunțat că România a semnat cel mai mare împrumut luat vreodată de România de la FMI: 12,95 mld euro! Suma face parte dintr-un acord mai larg cu Banca Mondială și Uniunea Europeană, ce totaliza un ajutor de 20 mld de euro. Deficitul bugetar și realitatea că statul rămânea fără lichidități, a forțat România să se împrumute la fel cum a făcut-o în repetate rânduri în anii '90. Pe 7 iunie 2010, Guvernul și-a asumat răspunderea în fața Parlamentului pentru Legea Austerității care prevedea scăderea salariilor bugetarilor cu 25%. Prin această măsura, 1,4 milioane de salariați (conform INS) au fost afectați de reducerea salariilor. Apoi, cu scopul de a reduce evaziunea fiscală și de a crește încasările la bugetul de stat, autoritățile au decis introducerea impozitului minim, aplicat în funcție de cifra de afaceri. Măsura a determinat, fără îndoială, o creștere a veniturilor la bugetele statului, însă a împovărat mulți întreprinzători mici, care au fost nevoiți să își închidă porțile. O altă măsura intens dezbătută de opinia publică a fost creșterea TVA-ului de la 19% la 24%. Curtea Constituțională a respins reducerea pensiilor cu 15%, așa că Guvernul Boc a propus această soluție pentru a menține deficitul bugetar convenit cu FMI.

O serie de indicatori macroeconomici. Un indicator care a s-a modificat în perioada 2008-2010 a fost rata șomajului, care a evoluat de la 5,7% în ianuarie 2008 la 7,4% în decembrie 2010, atingând maximul de 7,6% în octombrie și noiembrie 2010 (conform Eurostat). Judecând în context european, vestea bună este că media României s-a menținut permanent sub media UE. Un alt indicator important afectat de criză a fost PIB-ul, care a suferit o contracție foarte serioasă de 7,1%, de la 200 de mld \$ în 2008, la 161 în 2009. Unele surse indică o ușoară creștere în 2010 (Eurostat), iar altele constată o stagnare (Banca Mondială). În plus, evoluția bursei a fost elocventă. Dacă anul 2008 a fost un dezastru cumplit pentru indicele BET, care a suferit cea mai mare pierdere din istoria BVB (-70,47%), se pare că pentru anul 2009 investiția în bursă a fost una dintre cele mai profitabile decizii. Indicele BET a avut o creștere de 61,68%, iar în anul 2010 a avut o creștere mai temperată (12,32%). În final, dobânda de referință a BNR a înregistrat o reducere de 4% în aproximativ doi ani. De la 10,25% în 1 august 2008 a scăzut la 6,25% în 5 mai 2010, fenomen similar cu ce a decis și FED, care a scăzut de la 5,25% la 0,25% (!). Deasemenea, BCE a scăzut rata de la 4,25% (9 iulie 2008) la 1% (13 mai 2009).

Retragerea FDI. De cele mai multe ori, o țară care semnează cu FMI, denotă că trece printr-o criză profundă. Așa a fost cu Argentina, Mexic, Rusia sau Indonezia în deceniul precedent. Agențiile de rating S&P și Fitch au scăzut credibilitatea României de la BBB+ la BBB- sau chiar BB+, considerat nivel la care investițiile sunt descurajate (non-investment grade). Moody's a fost mai blândă și a menținut BBB-.

În final, există și o veste bună - *curățarea ineficienței*. Câțiva oameni sus-puși din administrația Obama, precum Hilary Clinton sau Emanuel Rahm (Șeful Staff-ului), au declarat în mai multe rânduri: Niciodată să nu irosești o criză. Dincolo de numeroasele critici atrase, fără îndoială există mult adevăr în afirmație. Pe parcursul unei recesiuni reușesc să reziste doar cele mai competitive afaceri, iar cele ineficiente, care au reușit doar datorită valului dispar.

Ștefănel Cârlescu